

Інноваційні технології інтеграційної та комерційної взаємодії суб'єктів аграрного ринку

УДК 336; JEL classification: Q14

DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2020-2-2>

ВІТКОВСЬКИЙ Юрій Петрович,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка, ORCID ID: 0000-0001-5806-8671

СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ ТА МОДЕЛІ РОЗВИТКУ

Вітковський Ю. П. Стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу та моделі розвитку.

Вступ. Розвиток інноваційної діяльності забезпечує адаптивність аграрних підприємств до змін у економічному середовищі. Запровадження диверсифікації забезпечує належний рівень конкурентоспроможності та фінансової стійкості підприємств аграрного сектору. Відсутність орієнтації системи управління підприємством на освоєння інноваційних технологій призводить до виникнення ризиків фінансових втрат та ослаблення ринкових позицій суб'єкта господарювання.

Метою наукового дослідження є розвиток стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу та моделей їх розвитку.

Результати. Встановлено, що інноваційна, наукова та технологічна діяльність забезпечують трансформацію аграрних підприємств на національному рівні та забезпечують їх входження до світового економічного простору. Охарактеризовано прояви та визначено сутність інноваційної діяльності вітчизняних суб'єктів аграрного бізнесу. Окреслено можливості та труднощі у процесі одночасного впровадження інноваційної та диверсифікаційної діяльності у практиці вітчизняних аграрних підприємств. Охарактеризовано зміни у процесі запровадження стратегії диверсифікації аграрного підприємства в умовах криз економічного середовища. Обґрунтовано доцільність технічного переоснащення підприємств аграрного сектору у якості інновацій під час економічної кризи. Визначено зовнішні системи реалізації стратегії диверсифікації діяльності аграрних підприємств у якості запобіжного заходу щодо попередження їх внутрішніх криз. Окреслено основні проблеми, які стримують розвиток повноцінної диверсифікаційної та інноваційної діяльності аграрного підприємства, та запропоновано заходи активізації стратегії диверсифікації.

Висновки. Стратегічний розвиток суб'єктів аграрного бізнесу доцільно здійснювати із запровадженням стратегії диверсифікації в інноваційну діяльність на мікро- та макрорівнях. Це забезпечуватиме підтримання конкурентоспроможності та адаптивності аграрних підприємств в умовах нестабільного економічного середовища.

Ключові слова: стратегія, диверсифікація, інновації, інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність, аграрне підприємство.

Постановка проблеми. Світова практика засвідчує, що лише результативний розвиток інноваційної діяльності аграрних підприємств дає змогу пристосуватись до постійних змін зовнішнього середовища, а запровадження диверсифікації є одним із планомірних методів забезпечення належного рівня конкурентоспроможності та повноти стійкості фінансового становища в умовах постійних ринкових трансформацій. Обираючи стратегії диверсифікації, підприємства орієнтуватимуться на досягнення успіху. Проте, якщо система управління не націлена на освоєння сучасних та інноваційних технологій, що даватимуть змогу виробляти нові види продукції за вищою якістю з одночасно найменшими затратами, то через проміжок часу виникатимуть ризики

ослаблення ринкових позицій підприємств на цільових ринках збуту. Одночасно спостерігатимуться втрати потенційних споживачів товарів й зниження розмірів отриманого прибутку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Опублікована велика кількість наукових робіт, пов'язаних зі стратегічними аспектами інноваційно-інвестиційної діяльності аграрних підприємств, серед яких варто виділити таких дослідників, як: Гогуля О. П. [1], Єрмаков О. Ю., Лайко О. О. [2], Кошельник В. М. [3], Куценко Т. М. [4], Петренко Н. О. [5], Свірідова С. С., Толстова С. А. [6], Східницька Г. В. [7], Чорна Н. П. [8] та інші. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць та проведених досліджень з даної тематики, значним

недоліком в більшості випадків є те, що науковці зосередили увагу в більшості випадків на завданнях розвитку інноваційної діяльності та диверсифікаційної діяльності окремо, зокрема. При цьому не враховували можливості запровадження стратегій диверсифікації в діяльність аграрних підприємств як інноваційного процесу.

Формулювання цілей статті. У зв'язку з цим метою статті є аналіз теоретичних основ запровадження стратегій диверсифікації в діяльність суб'єктів аграрного бізнесу як інноваційного процесу та розкриття особливостей диверсифікаційної діяльності аграрних підприємств.

Виклад основних результатів дослідження. Інноваційна, наукова та технологічна діяльність суб'єктів бізнесу є одними з найсуттєвіших чинників, що обумовлюють їх трансформацію на національному рівні, загалом, та інтеграцію до світового економічного простору. Потенціал економічного зростання будь-якого господарюючого суб'єкта в сучасних умовах значною мірою залежатиме від їх здатності вчасно провести адаптацію до технологічних зрушень.

Досвід розвинених країн підтверджує той факт, що господарюючі суб'єкти, запроваджуючи стратегії диверсифікації в діяльності та здійснюючи інноваційну стратегію розвитку, нарощували обсяги виробництва та збуту товарів, підвищували продуктивність праці і, тим самим, збільшували отримані прибутки.

Для сучасних вітчизняних аграрних підприємств є характерними прояви інноваційної діяльності через призму розширення асортиментної політики по продукції. Поряд з цим багатопрофільні холдингові аграрні формування, фінансове становище яких є стійким, в своїй практиці використовують запровадження інноваційної діяльності через форми диверсифікації. Адже процеси диверсифікації основної діяльності підприємства – це виробничо-господарські процеси, які, завдяки освоєнню нових цільових товарних ринків, а також розширенню номенклатурного асортименту товарів, перерозподілу інвестиційного забезпечення між різними сферами об'єктами господарювання, дають змогу подолання залежності від одного основного виду виробничо-комерційної діяльності або товару. Це, в свою чергу, сприятиме зменшенню обсягів підприємницького ризику та забезпечуватиме адаптивність функціонування підприємств до постійних

динамічних змін їх зовнішнього середовища, а в перспективному напрямі підвищуватиме рівень їх конкурентоспроможності і фінансової стабільності.

Одночасно, інноваційна діяльність для аграрних підприємств є складною динамічною системою дій та взаємодій чинників, методів, системи управління, проведення інноваційних досліджень, формування нових видів товарів, удосконалення існуючого технологічного процесу, устаткування та предметів праці, а також спеціальних організаційних форм системи виробництва на основі досягнень новітніх результатів науково-технічного розвитку.

Інноваційний процес відбувається у будь-якій структурованій виробничо-господарській системі. Він є сукупністю якісно нових змін, прогресивних запроваджень, що безперервним чином виникають змінами у часі та просторі. Інноваційний процес під час формування стратегій диверсифікації в діяльність аграрних підприємств можна характеризувати розвитком та запровадженням інноваційної техніки та технологій, обладнання, устаткування, інструментів, процесів виробництва продукції тощо.

Диверсифікація в інноваційній діяльності аграрних підприємств зумовлюватиме виробництво інноваційної продукції, яка забезпечуватиме підвищення її рівня конкурентоспроможності та рівня рентабельності. Одночасно виникатимуть потреби в постійному та планомірному поновленні асортиментної політики товарів та технологій її виробництва. Останнє змусуватиме проводити наукові й проектні розробки в системах основної діяльності аграрних підприємств. При чому орієнтуючи їх, в свою чергу, на прискорення запровадження інноваційних процесів. Саме через це, а також зважаючи на існуючі обсяги фінансових витрат та можливості інвестиційного забезпечення, малі за розмірами аграрні формування зможуть диверсифікувати номенклатурну політику та асортимент інноваційних виробляємих товарів, а великі агроформування – повністю всю систему виробництва.

Можливості запровадити інноваційну діяльність та диверсифікаційну діяльність одночасно мають небагато вітчизняних аграрних підприємств. В перуш чергу через те, що зазначене потребуватиме істотного інвестування наукових досліджень. Державне фінансування фундаментальних інноваційних досліджень поки що обмежене.

Очевидним є, що необхідність формування стратегій диверсифікації в інноваційній діяльності аграрних підприємств обумовлено змінами середовища, як зовнішніми, так і внутрішніми факторами. Проте їх дії під час розвитку економічних кризових явищ сильно змінюються. Це обов'язковим чином позначиться на існуючих формах й методах провадження диверсифікаційних заходів. Під час економічних криз в окремих сферах можна спостерігати зниження попиту на вироблену продукцію, розвиток інфляційний процесів, подорожчання фінансових кредитних коштів тощо. Останнє, передусім, негативним чином впливатиме на виробничо-комерційну діяльність підприємств. Зменшення обсягів виробленої продукції, припинення інвестиційної діяльності, брак коштів на забезпечення поточних фінансових зобов'язань, зокрема, із заробітної плати, нарахованих податків, інших розрахунків з поставальниками тощо. Тому в такому періоді здійснення капіталомістких перетворень надзвичайно важко. Головною причиною такого становища є відсутність власних коштів для самоінвестування і значне подорожчання залучених коштів.

Теоретичні проведенні дослідження економічної наукової літератури доводять, що під час економічної кризи найкращим чином здійснювати інновації в технічному переоснащенні аграрних підприємств, оскільки відбувається не впливове зниження попиту на їх продукцію. В розвинених країнах управлінці аграрних підприємств мають змогу проводити акумуляцію коштів на результативні проекти навіть у час економічної кризи. Але практична діяльність аграрних підприємств країн пострадянського простору доводить, що відповідного переоснащення в повній мірі поки що не спостерігається. Це спричинено тим, що в більшості аграрних підприємств та їх власників можливість накопичення значних сум та капіталів для реалізації суттєвого інвестиційного забезпечення інноваційних проектів надзвичайно важка. Тому важливим є сформулювати відповідні заходи щодо підвищення конкурентоспроможності діяльності підприємств, загалом.

Продуктові інноваційні стратегії полягатимуть у виборі та планомірному освоєнні нових видів до основи діяльності. Для їх реалізації підприємствам потрібно попередньо розроблювати нові товари та технології їх виробництва. Такі інновації аграрні підприємства зможуть реалізувати

як самостійно, так і за підтримкою спеціальних консалтингових чи інших організацій. Алокаційні інноваційні стратегії полягатимуть у різних системах реорганізації підприємств, перерозподілі чи проведенні реструктуризацій щодо матеріального, фінансового і нематеріального забезпечення аграрних підприємств, перерозподілі у системах відповідальності трудових ресурсів вказаних підприємств. Такі інновації є найдорожчими, їх складно повністю реалізувати, вони довго окуповуються.

Диверсифікація діяльності аграрних підприємств означає зміни номенклатури виробленої продукції, що викликано, в першу чергу, зовнішніми факторами впливу.

Типовими рисами є:

✓ зміна організаційних форм зовнішніх зв'язків;

✓ практично незмінне технічне забезпечення та існуючий технологічний процес;

✓ мінімальні витрати на запровадження стратегій диверсифікації та інноваційної діяльності, загалом.

Оскільки причинами виникнення криз на підприємствах є зовнішні фактори, то в більшості випадків їх можна подолати, використовуючи зовнішні системи реалізації стратегій диверсифікації до діяльності аграрних підприємств.

Таких систем існує багато, найпоширенішими є спільні підприємства, холдинги, консорціуми тощо. Існують і прості системи – партнерство, інтеграція, кооперація тощо. Головними їх перевагами є забезпечення умов виходу на нові цільові ринки збуту і, зазвичай, з новою інноваційною продукцією. Технологічні процеси на підприємствах, що здійснюють диверсифікацію діяльності, повністю та принципово не змінюються, тому, як наслідок останнього, виникатимуть можливості зберегти трудові ресурси, а наявне технічне забезпечення та обладнання не потребуватиме значного переоснащення. Отже, витрачатимуться мінімальні кошти. Якщо інвестування фінансових ресурсів на запровадження диверсифікації мінімальні і використовуватимуться лише старі технічні системи, то необхідним стане обґрунтування запропонованих напрямів інноваційної діяльності.

Для побудови моделей такої диверсифікації необхідно передусім встановлювати, на якій стадії (моменті часу) розвитку інвестиційного циклу перебувають підприємства. На жаль, дослідження, в яких визначені

реальні значення фактора часу, зокрема, реального розрахованого амортизаційного періоду для використання основних засобів, або розрахункового періоду оптимальної експлуатації підприємств, реального періоду визначення обороту банківського капіталу та іншого аналогічного, практично не існує. Наразі вираз "фактори часу" одразу асоційовано з дисконтуванням, тобто зміною вартості грошової маси за часом. Ці явища справді існують, але вони зовсім не охоплюють всього різноманіття економічних та фінансових явищ і процесів.

Для вирішення визначеної проблеми можливим є застосування таких підходів. Виконувати розрахунки від зношеності використовуваних основних засобів або визначати фінансові результати від їх розрахункового періоду оптимальної експлуатації. В теоретичному обґрунтуванні, коли амортизація визначається за теоретично обґрунтованими науково-практичними методами, ці підходи мають однаковий результат. Але, враховуючи сучасну практику ведення бухгалтерського обліку, наразі такого досягати практично неможливо. Тому досліджено простіший випадок, що базується на визначенні розрахункового періоду оптимальної експлуатації основних засобів. Запропоновані варіації відтворюватимуть реальні економічні процеси, що відбуваються на аграрних підприємствах, коли інвестування фінансових ресурсів на диверсифікацію виробництва будуть мінімальними і використовуватиметься тільки існуюче обладнання. Очевидно, що за таких умов спонтанно результати не виникатимуть, їх треба формувати, покладаючись при цьому на активну роботу управлінської системи з пошуку нових можливих партнерів, інноваційних товарів і нових цільових ринків збуту.

Основними проблемами, що стримуватимуть розвиток повноцінної диверсифікаційної та інноваційної діяльності, є:

- ✓ непогодженість законодавчих актів;
- ✓ відсутність взаємозв'язків між грошовою, кредитною, бюджетною, фінансовою політиками і політикою економічного зростання;
- ✓ відсутність тісних взаємозв'язків між науковими розробками і виробництвом;
- ✓ недосконалість систем права інтелектуальної власності;
- ✓ відсутність фінансування, попиту на товари, належного кадрового потенціалу;

- ✓ труднощі з забезпеченням сировиною і матеріалами;
- ✓ високий економічний ризик;
- ✓ нестача інформаційного забезпечення стосовно нових та інноваційних технологій та цільових ринків збуту для запровадження нового виробництва;
- ✓ ризик банкрутства.

Тому необхідними є державна підтримка й результативне використання, в першу чергу, внутрішніх можливостей підприємства для формування потенціалу інноваційного та інвестиційного розвитку диверсифікованих стратегій.

Для активізації запровадження стратегій диверсифікації в діяльності аграрних підприємств, як основного інноваційного процесу, доцільними є такі заходи:

- ✓ виробництво принципово оновлених та удосконалення існуючих видів продукції через інструментарій підвищення їх якісних характеристик та результативності реалізації;
- ✓ запровадження та освоєння інноваційних прогресивних технологічних процесів, технічного оснащення та механізмів виробництва;
- ✓ повне та результативне використання наявного техніко-технологічного потенціалу;
- ✓ результативний перерозподіл та використання існуючих ресурсів за напрямками сучасного технічного розвитку;
- ✓ пошук нових джерел отримання та залучення інвестиційних ресурсів, а також покращення способів їх збільшення;
- ✓ розробка та запровадження програм навчання та перепідготовки персоналу (існуючих трудових ресурсів), спрямованих на повніше отримання чи удосконалення вмінь, знань та навичок у сферах науково-технічних та інноваційних розробок;
- ✓ впровадження результативних механізмів моніторингу, контролю та оцінювання існуючих ринкових тенденцій, що націлені на забезпечення швидкого адаптування аграрних підприємств до постійних змін у навколишньому середовищі;
- ✓ вдосконалення збутово-маркетингової політики тощо.

Висновки. Отже, запровадження стратегій диверсифікації в інноваційну діяльність аграрних підприємств, як базису інноваційного процесу, має стати основним фактором забезпечення його результативного функціонування та забезпечення стратегічного розвитку. При чому як на

Інноваційні технології інтеграційної та комерційної взаємодії суб'єктів аграрного ринку

мікро-, так і на макрорівнях. Останнє даватиме змогу самореалізуватись, досягати високого належного рівня конкурентоспроможності в мінливих умовах постійної активності інноваційної діяльності. Успішність будь-якого підприємства залежатиме від спроможності передбачати та

міняти структуру виробництва, розроблювати та запроваджувати у виробництво інноваційні види продукції, правильним чином планувати обсяги виробництва різних видів продукції, а також від спроможності до нововведень та інновацій, можливості вчасної адаптації до технологічних змін.

Література.

1. *Гоголя О. П.* Стратегічні напрями управління діяльністю сільськогосподарських підприємств із використанням інноваційних. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2015. 211(1). С. 71-76.
2. *Єрмаков О. Ю., Лайко О. О.* Методологія формування стратегій розвитку сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2014. Вип. 200 (2). С. 107-114.
3. *Кошельник В. М.* Стратегія економічного розвитку сільськогосподарських підприємств у контексті активізації виробничої діяльності. *Бізнес Інформ*. 2015. № 1. С. 194-199.
4. *Куценко Т. М.* Теоретичні основи формування стратегії інноваційного розвитку в контексті інтенсифікації інноваційних процесів. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2012. № 4. С. 308-317.
5. *Петренко Н. О.* Інноваційні аспекти формування інвестиційної політики стратегічного розвитку сільськогосподарських підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 12. С. 38-45.
6. *Свірідова С. С., Толстова С. А.* Сучасні інструменти стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. *Економіка: реалії часу*. 2017. № 2 (30). С. 109-116.
7. *Східницька Г. В.* Теоретичні основи формування системи стратегічного управління у діяльності сільськогосподарських підприємств. *Молодий вчений*. 2016. № 3. С. 212-216.
8. *Чорна Н. П.* Стратегічні вектори інноваційного розвитку сільського господарства України. *Економіка та держава*. 2015. № 7. С. 22-25.

References.

1. *Hohulya, O. P.* (2015). «Strategic direct management of the activities of the agricultural enterprises from the victors of the innovations». *Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy*. Issue 211(1), pp. 71-76.
2. *Yermakov, O. Yu., Layko, O. O.* (2014). «Methodology for the formulation of strategies for the development of agricultural enterprises». *Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy*. Issue 200 (2), pp. 107-114.
3. *Koshel'nyk, V. M.* (2015). «Strategy of economic development of agricultural enterprises in the context of active development of virobnichoi activity». *Biznes Inform.* no. 1, pp. 194-199.
4. *Kutsenko, T. M.* (2012). «Theoretical foundations of the formulation of the innovation development strategy in the context of the innovation processes». *Marketynh i menedzhment innovatsiy.* no. 4, pp. 308-317.
5. *Petrenko, N. O.* (2017). «Innovation aspects of the formulation of the investment policy of the strategic development of agricultural enterprises». *Investytsiyi: praktyka ta dosvid.* no. 12, pp. 38-45.
6. *Sviridova, S. S., Tolstova, S. A.* (2017). «Modern tools of strategic management of agricultural enterprises». *Ekonomika: realiyi chasu.* no. 2 (30), pp. 109-116.
7. *Skhidnyts'ka, H. V.* (2016). «Theoretical foundations of the formation of strategic management systems in the business of industrial enterprises». *Molodyy vchenyy.* no. 3, pp. 212-216.
8. *Chorna, N. P.* «Strategic vectors of innovation development of the Silskoy statehood of Ukraine». *Ekonomika ta derzhava.* 2015. no. 7, pp. 22-25.

Abstract.

Vitkovskiyi Yurii P. Strategies of innovation and investment activity of agrarian business entities and development models.

Introduction. The development of innovative activities ensures the adaptability of agricultural enterprises to changes in the economic environment. The introduction of diversification ensures an appropriate level of competitiveness and financial stability of agricultural enterprises. The lack of focus of the enterprise management system on the development of innovative technologies leads to the risk of financial losses and weakening of the market position of the entity.

The purpose of the research is to develop strategies for innovation and investment activities of agricultural businesses and models of their development.

Results. It is established that innovative, scientific and technological activities ensure the transformation of agricultural enterprises at the national level and ensure their entry into the world economic space. Manifestations and essence of innovative activity of domestic subjects of agrarian business are characterized. Possibilities and difficulties in the process

Інноваційні технології інтеграційної та комерційної взаємодії суб'єктів аграрного ринку

of simultaneous introduction of innovative and diversification activities in the practice of domestic agricultural enterprises are outlined. Changes in the introduction process of the diversification strategy of the agricultural enterprise in the conditions of crises of the economic environment are characterized. The expediency of technical re-equipment of enterprises of the agricultural sector as innovations during the economic crisis is substantiated. External systems for implementing strategies to diversify the activities of agricultural enterprises are identified as a precautionary measure to prevent their internal crises. The main problems that hinder the development of full-fledged diversification and innovation activities of agricultural enterprises are outlined, and measures to intensify diversification strategies are proposed.

Conclusions. It is expedient to carry out strategic development of agrarian business entities with the introduction of diversification strategies into innovation activities at the micro and macro levels. This will ensure the maintenance of competitiveness and adaptability of agricultural enterprises in an unstable economic environment.

Keywords: strategy, diversification, innovations, innovative activity, investment activity, agrarian enterprise.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2020 р.

Бібліографічний опис статті:

Вітковський Ю. П. Стратегії інноваційно-інвестиційної діяльності суб'єктів аграрного бізнесу та моделі розвитку. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2020. № 2. С. 12-17.

Vitkovskiyi Yurii P. Strategies of innovation and investment activity of agrarian business entities and development models. Actual problems of innovative economy. 2020. No. 2, pp. 12-17.

УДК 330.131.7:338.432.; JEL classification: Q13
DOI: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2020-2-3>

ПАТЛАТЮК Сергій Олександрович, викладач кафедри управління та адміністрування функцій обліку і оподаткування в системі фінансів, банківської справи та страхування, Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»
ORCID ID: 0000-0003-0823-3346

УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЯМИ З ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ З УРАХУВАННЯМ РИЗИКУ

Патлатюк С. О. Управління операціями з виробництва та реалізації продукції аграрних підприємств з урахуванням ризику.

Вступ. Принциповою особливістю господарської діяльності аграрних підприємств є взаємозв'язок природних, біологічних, технологічних, організаційних і соціальних факторів, що значною мірою посилює виникнення ризиків, які негативно впливають на фінансові результати та можуть призвести до зниження конкурентоздатності й фінансової стійкості підприємств. Практика свідчить, що на сьогодні управління ризиками стає невід'ємною частиною стратегічного й оперативного управління підприємств агробізнесу, що успішно розвиваються.

Мета. Метою даної статті є розвиток теоретико-методичних положень щодо управління ризиками у операційній системі аграрних підприємств.

Результати. Запропоновано етапи стратегічного управління операціями з урахуванням ризиків на аграрних підприємствах. Обґрунтовано стратегії управління з врахуванням ризиків на аграрних підприємствах рослинницького напрямку спеціалізації. Розроблено ієрархічну модель оцінки оптимальної структури посівних площ, валового збору і реалізації продукції рослинництва з врахуванням уникнення ризиків діяльності. Здійснено оцінку стратегій управління виробництвом і реалізацією продукції рослинництва з урахуванням ризиків для підприємств різних районів Київської області.

Висновки. Визначено особливості ризику при виробництві й реалізації аграрної продукції, що полягають у взаємозв'язку причин їх виникнення, а саме: невизначеності майбутнього, недостатності інформації, некомпетентності керівництва й непередбаченої поведінки партнерів. Розроблено багаторівневу модель управління операціями виробництва і реалізації аграрної продукції з урахуванням ризиків, що дозволяє рекомендувати керівникам аграрних підприємств оптимальну структуру посівних площ, прогнозувати валовий збір, середню врожайність, а також вибрати умови зберігання й оцінити результати реалізації продукції.

Ключові слова: аграрні підприємства, ризики, управління операціями, стратегії управління з врахуванням ризиків, оптимізація стратегій.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Економічна ситуація в Україні в даний час характеризується підвищеною нестабільністю і потребує прискіпливої уваги до організації управління та вдосконалення управлінських процесів, особливо в аграрній сфері. В умовах, коли вплив фактору ризику

на діяльність підприємства є високим, для виживання господарському суб'єкту слід підвищувати свою стійкість, корегуючи механізм управління. Крім того, треба зважати, що принциповою особливістю господарської діяльності аграрних підприємств є взаємозв'язок природних, біологічних, технологічних,